

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékban</i> egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdij minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>Az előfizetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.</p>
--	--	--

Elég volt a szó.

Elég volt a szó, a sok beszéd helyzetünk tarthatatlansága, az új egyházpolitikai törvények kedvezőtlen visszahatása felől.

Elég a panasz és a sirám a nagy protestáns Sion romlása miatt.

Ha látjuk a bajt, ismerjük a körülményeket és lélek van bennünk, ennyi szó, beszéd s terv után, végre is tenni kell.

A tett most egyelőre nem állhat egyébben, mint abban, hogy a tisztánli egyházkerület értekezleti gyűlése véglegesen döntsön az egyház anyagi ügyeiről elébe terjesztett javaslatok fölött.

E javaslatok az egyetemesen kötelező egyházi adóról és a belhivatalnokok fizetéséről; az egyházfenntartási alapokról és az egyház pénzügyeinek szövetkezetszerű szervezéséről szólanak.

Általánosságban nyilatkozott már felettök az értekezleti gyűlés *Nagy-Váradon*, midőn azokat a legnagyobb tetszéssel fogadta s még inkább az egyházi közvélemény, mely e terveket tarthatatlan egyházi helyzetünk reformjának első része gyanánt üdvözölte.

És e javaslatok s köztök első sorban maga az adó és fizetésrendezési javaslat, a szó szoros értelmében vett reformok.

Alkalmasak megorvosolni a bajt és egyházi teherviselésünket a legméltányosabb alapra helyezni; alkalmasak megszüntetni a méltatlan fizetés miatti panaszokat és a szolgálatot a jutalommal némi kapcsolatba hozni.

És mindezt minden nagyobb és bonyolultabb apparatusok alkalmazása nélkül és a helyi autonomia szélső érzékenységeinek kellő respektálásával és figyelembevételével.

E javaslatok folytán egyházunk dogmatikai egysége valóságos tartalmat nyer és egy egyházi

közgazdasági unió által erősül. Megkapjuk a módot, hogy megállapíthassuk, mily mértékű segélyre van jogunk az államtól és egyedül lehető alapot teremtünk arra nézve, hogy e segélyt igazságosan eloszthassuk.

Azok a tervek pedig, melyek az egyházi vagyonnak szövetkezetszerű kezeléséről szólanak, az egész magyar társadalomra kiható erővel bírnak.

Azt jelentik azok, hogy egyházunk programjába vette fel a magyarságot józan pénzügyi ismeretekre, a pénzzel való helyes bánásra megtanítani; takarékosagra szoktatni és hiteligenyeinek kielégítését illetőleg híveit az uzsorás pénzintézetek körmei közül kiszabadítani, önszegélyre utalni, helyes forrásokhoz vezetni . . .

Ez is missió, ez is evangelium, a szegény magyarság megváltásának evangeliuma, melyet a tiszta magyar hitvallás és a református egyház papjainak hasonlóképen hirdetni illik.

A mi pedig úgy a lelkészeknek, mint a világiaknak és az az egész ref. vallás egyetemének egyformán kötelessége az, hogy a haladó idővel mind maguk haladjanak, mind pedig egyházi szervezetüket tökéletesítsék.

A református egyház mindig csak egy valóságos reformáló egyház lehet egyedül.

A katolikus egyháznak egy az idő szelleméhez képest remek szervezetben meg lehet kövülnie.

A katolikus egyház független a néptől, független a kortól és a hazától.

A református egyház pedig egyedül csak a népre van alapítva. Míg a közönség érdeklődését bírja, csak addig áll.

A református egyháznak azért mindig együtt kell tartani az általános emberi haladással, sőt irányt kell adnia annak. A bujdosó Izrael előtt

a fényes felhő jelölte az utat. Az emberiség e fényes felhője, e vezető lángoszlopa a hazában a magyar protestántizmus tartozik lenni.

E hivatásnak tesz eleget a református egyház, midőn anyagi és szellemi ügyeit ujjaszervezni készül.

E hivatást kell gyakorolni az egyházkerületi értekezleti közgyűlés tagjainak akkor, midőn a beterjesztett nagy reformokat fontolóra veszik. És ezt teszik az által, hogy az egyházi teherviselés rendezéséről, a belhivatalnokok fizetéséről, az egyházfenntartási alapokról és az egyházi szövetkezetekről szóló javaslatokat megállapítják, elfogadják és erkölcsi szentesítésükkel ellátják.

A többi a kerület dolga, mely nem fog késni e javaslatokat a zsinati tárgyak közé leendő beiktatásával s még inkább a zsinat minél hamarabb leendő összehívásának sürgetésével.

Valóságos szerencsétlenség az a szervezet, mely szerint a létező törvények hibáinak javításaira, a régóta várt törvények áldásaira 10 hosszú évekig kell egyházainknak és híveinknek, belhivatalnokainknak és teherviselőinknek várakozniok . . .

Szerencse, hogy e szervezet sem megváltoztathatatlan . . .

A nagy reform-alkotásoknak még ez oldalra is kell gondolniok, az egyháznak nemcsak anyagi, hanem szellemi oldalára is.

Fel hát a reformra, az ujjaszervezésre mindenütt!

A síránkozásnak ideje lejárt; tenni, alkotni kell, s mert most rajta van a sor, s mert maga vette kezébe a kezdeményezést, ezt kell tennie az egyházkerületi értekezletnek is.

Mutassa fel hát reform-terveit és hallassa azok mellett a közvélemény szavát s emelje a zászlót magasra, melyen e szavak állanak: ecclesia semper se reformari debet, s a mi magyarul annyit tesz, hogy a magyar református egyháznak mindig a nemzeti haladás és fejlődés élén kell állani s vigye a magyar református társadalom szent ügyét diadalra.

Ugy legyen!

Ferenczy Gyula.

Mit várok én a Szatmáron tartandó egyházkerületi értekezlettől?

A magyarországi legújabb egyházpolitikai törvények ellenségei azt szeretik mondogatni, hogy azok a római katolicizmus ellen s a protestántizmus javára, sőt épen annak szellemében alkottattak. Nagy tévedés és a valóságnak eltakarása a felületes vizsgálódó vagy épen tudatlan tömeg előtt.

A polgári házasság elve nem ellenkezik a protestántizmussal, mely a házasságot ugyan szent viszonynak, de nem szentségnek tekinti. A josephina constitutio szerint is, mely a protestánsok házassági ügyeit szabályozza, a házasság contractus civilis erejével bír. És mégis a

✠ TÁRCZA. ✠

Mutatvány

Kannengieser A. „A német katolikusok“ című Hérics Márton és Rudnay Alajos által magyarított munkája felett írt ismertető tanulmányból, melyet a magyar protestáns viszonyok tekintetbe vételével írt Bartha Mór, ev. ref. nyug. lelkész.

(Folyt. és vége.)

Fontos ügy ez. A legkomolyabb meggondolással, a legszigorubb számvetésű halaszthatlan megoldást követeli; mert a statisztika feltárása szerint a helyzet iszonyuan szégyenteljes és nagy veszélyt rejt magában. Nem lehet, még ismeretes és minduntalan hangoztatott szegénységünkre hivatkozással sen, mentegelnünk e mulasztásunkat . . . Öldöklő közöny az, amiben élünk; vagy a haldokló tehetetlensége? . . . Egyetlen válaszunk lehet e rémítő kérdésre, hogy élni akarunk; és az élet feltételét megragadjuk . . . az éltető cselekvés mozgalmas terére lépünk.

Miben fog állni ezen tevékenységünk, micsoda eszközöket használunk? Értekezletekben, misszióegyletekben? Hát hiszen jök és szükségesek ezek is. Ezenként egyszer-kétszer összejövünk szűkebb vagy tágabb körben. Feltaláljuk itt szeretett feleinket személyes találkozásban; örülünk, hogy oly szép számmal vagyunk;

ennek kifejezést adunk — gyűléseinkben élő szóval, jegyzőkönyveinkben írással is; az elmaradhatatlan banketten egyik-másik érdemeseinkre pohár-köszöntéseket mondunk; eszméket is cserélünk, sőt egymást kölcsönösen buzdítjuk, lelkesítjük; — hiszen az ultramontán nagy és kisebb gyűlések sem történnek másként. Kannengieser előadása meggyőz arról, hogy azokban nélkülözhetetlen kellék — „a seres kancsó“ és azok közt még olyan vezérférfiaik „kedélyeskedése“ sem hiányzik, minő *Windthorsté* volt. Aztán eloszlunk, a viszontlátás reményében meleg kézzorításokkal, testvéri csókokkal is hullatva. No hát ez összejöveteleknek is megvan jóhatásuk, jelentőséges érdemük; s nehogy részvétlenség miatt elmúljanak, vagy mégcsak kevesebb számra olvadjanak is le. De ha ezek által sokat — mindent megtettnek tartunk: felette csalódunk.

A sajtó útján való — ugyszólván *mindennapi találkozás*, eszme-csere, követendő példák feltárása; nem ritkán viták és kritikák által, az elvek tisztázása, a teendők megjelölése belőre és a védekezés kívülre sat sat. hat. hogy végtelenül többet ad és eszközöl, mint ama ritka személyes találkozások: talán hosszabb és kazuisztikus tárgyalás nélkül is, tisztában lehet előttünk.

Az ultramontán sajtó szervezkedett. Nem kell felszámolnunk, elsorolnunk, budapesti és vidéki nagy és

protestánsok nem követelték a polgári házasságot; annak kötelezővé tételét magaviseletük az államkormányval s a törvényekkel szemben szükségessé nem tette; a protestánsok társadalmi viszonyainak szabályozására az állam törvénye, míg érvényben áll, szent és áthághatlan; rájuk nézve legfőbb hatalom a nemzeti akarat, ettől ők nem felebbeznek semmi máséhoz, nem várnak és nem fogadnak el újítást semmi más hatalomtól. Tisztán protestánsokból álló országban a polgári házasságkötés eszméje sem születhetnék meg. Ennek az az ellenkezés adott életet, megvalósítását az a harez tette elkerülhetetlenné mindenütt nálunk is, melyet az államhatalommal szemben a Rómából inspirált ultramontanizmus megindított s olesó martyromsággal lánggra gyulasztott. Most ők panaszkodnak, holott bűnbánólag meg kellene vallaniok: vétkeztek a haza törvényei, a honfitársak iránti szeretet s a társadalom békéje ellen.

Mi nem provokáltuk, de eltűnjük a haza törvénye iránti szent tisztelettel. Eltűnjük, mert megismerjük, hogy a haza souverénitása már halaszthatatlanul követelte a házasság-ügy rendezését.

Azonban az új egyházpol. törvények egyes részei oly intézkedéseket tartalmaznak, melyek méltó aggodalmat okoznak nekünk. Ilyenek: a felekezetenélküliség megengedéséről s a gyermekek vallásos neveléséről szóló szakaszok.

kis lapjai számát, címét . . . azt anélkül is tudjuk, hogy nagy hatalommá nőtt, mely ereje tudatában kiméletlenül ront államnak, liberálistizmusnak, felvilágosodásnak, prot. felekezeteknek; rombolja a közbékét; szemünk előtt forgatja a fegyvert, melyet most a német katolikusoktól vett át, amelyet a Vatikánból folyton élesítenek s berozsdásodni nem engednek.

Hát fel — prot. feleim! A sürgetően — a korszak által is követelt legbiztosabb társadalmi eszközt, ragadjuk meg mi is, erejét használjuk ki.

Azt már keserű tapasztalatból tudjuk, hogy a *mi sajtónk eddigi pártolás módja, nemcsak nem célos, hanem hanyatlásunkat okozta*. Ezt látjuk meglevő kis lapjaink magasabb színvonalra nem emelkedhetéséből, sőt alábbszállásából, még számuk apadásából is.

Más, — megfelelőbb módhoz kell folyamodnunk s ebben még *szegénységünk* — ez a paizsos férfiú se legyen többé képes, meggátolni.

Tapasztalásból tudom, hogy lelkészeink mindeddig legtöbbet tettek — az egyházi sajtóügyben; vagy — fájdalommal jegyezhetjük meg, hogy talán csakis ők tettek valamit. Tehetősb világi férfiaink, egyházaink nevét, alig olvashatjuk az előfizetők lajstromában! Népünk, még jobbmodu gazdáink is, egészen hiányzanak abból. *Hatóságaink* — ahonnan lendítést, hathatós segítséget várhatnánk, — mintha nem is léteznének, semmit sem

A felekezetenélküliség általános szabadelvűségéből menthető, sőt egyenesen ennek corollariuma gyanánt tekinthető s így bármily káros lesz is felekezeti és nemzeti-ségi tekintetben, mi protestánsok, mint a szabadelvűség előharcosai, ellene nem szólhatunk. De pusztításaival szemben tétlenek nem maradhatunk. Félek tőle, hogy a felekezetenélküliség sok kis népességű egyházunk megsemmisülését fogja előidézni. S így a szabadelvűséget drágán fizetjük meg, ha a felekezetenélküliség káros következményeit megakadályozni nem tudjuk. Nem örömet mentünk mi belé, mert előre is tudtuk, hogy a különböző teherviselés alatt nyögő szegény és kevésbé vallásos nép, csak hogy terhe egy részétől szabaduljon, felekezetenélkülinek vallja magát s tudtuk és tudjuk, hogy az ilyenek igen könnyen áldozataivá lesznek a más felekezetűek és nemzetiségűek esábitásainak.

De még a felekezetenélküliségnél is károsabbnak és bosszantóbbnak tartom a gyermekek vallásos neveléséről szóló rendelkezését az új egyházpol. törvénynek.

A mi ellen őseink s a nemesen gondolkodó r. katolikusok is századok óta küzdöttek, most azt az új egyházi törvények szentesítik, t. i. a reversális vételét. S mily erőszakkal, minden vallásos érzés kigúnyolásával kényszerítik a r. kath. és g. kath. papok a házassulokat reversális adására,

cselekesznek. Pedig a prot. sajtó emelkedése, erősítése és erőteljes kifejtésének onnan — *egyházi hatóságainktól kell kiindulniok*. „A capite . . .“

Alólról — egyházmegyéktől, egyházkerületektől, egyházi — ker. vagy országos — értekezletektől származzék-e kiindítására az indítvány, vagy a konventé legyen a megoldással együtt azért, a dicsőség és hála? . . . Mindegy csak hogy származzék, *legyen és ne késsék*. Ne jajveszékeljünk szüntelen és ne várjuk égből a manát. Mi protestánsok, akik az önfentartás nagy érdemével szeretünk dicsekedni, valóban nem is várhatunk, legalább egyelőre, magunkon kívülről, segédelmet. Fel, Istenért . . . Isten nevében fel! Az *egyházkerületek* saját pénztárukból segítsék az *illető lapokat*; a *domesztikából pedig állítson fel a Konvent* — „*Protestáns politikai Napilap*“-ot; vagy ha a prot. felekezetek a közveszély érzetében — ez ügyben legalább uniálhatnának — *együtt*.

De a „*Prot. pol. napilap*“-nak, mint érintém oly felkészüléssel kellene *már megindulnia is*, hogy minden más lappal felvehetné, mind alakra, mind terjedelemre, mind tartalomra nézve a versenyt és azt diadalmasan ki is küzdhetné. Bizom prot. férfiainknak, kik a szerkesztéssel megbízatnának, — mind munkaképességéber mind szellemi és erkölcsi erejében, hogy azt el is érné . . . a reájok bízott lap jökezekben lenne és nem válnék

s mennyi lelket veszít el e miatt a magyar ev. ref. egyház! Az a szabad kéz, melyet a gyermekek neveléséről szóló szakasz által a r. kath. és g. kath. egyház velünk protestánsokkal szemben nyert, nem a szabadelvűségnek, hanem a klerikalizmus előtt való meghódolásnak kifolyása: az által mi gyengébbek oda dobattunk az erősebbek és raffináltabbak áldozatául.

Már az új egyházpolitikai törvények káros hatása sok helyen panaszra adott okot s főleg a felekezetenküliséggel szemben itt-ott repressiv intézkedéseket léptettek életbe egyházi hatóságaink, amely intézkedések között némelyek a protestáns felvilágosodás kritikáját nem állják ki.

Nagy baj, valóban nagy veszély fenyeget minket protestánsokat. Ez ellen nem oltalmaznak meg harag, elkeseredés és türelmetlenség. Nem használnak a repressaliák.

Használhat a magyar ref. egyházunk szeretetéből fakadó közös egyetértése, áldozatkész munkássága a ref. egyház lelkészi és világi vezéreinek. Azért el kell távolítani útjokból mindent, a mi a közös szent munka útjában állana. Meg kell valósítani az egyetemes papság eszméjét az által, hogy lelkész és nem lelkész terjeszse az egyházhoz és valláshoz való szeretetet, öröködjék a gyengébbek, hitben ingadozók felett, hogy azok megálljanak, a esábítások töreibe ne essenek.

A magyar ref. egyház épsége felett örködni, erejét, áldásos kihatását növelni vallásos és hazafiúi szent kötelesség. E célra meg kell nyerni minden nemeslelkű nőt és férfiút, szegényt és gazdagot, egyszerű hívőket és tudósokat.

Ugy gondolom, hogy az egyházkerületi értekezletnek ez a nemes, ez a szent feladata.

Ezelőtt harmadfélszázaddal, 1646-ban Szatmár egy nagy alkotás színhelye volt. Az akkor itt tartott zsinat által alkotott Canonok az erdélyi és tiszavidéki egyházak jogait, viszonyait, mint a következők mutatták, áldásosan szabályozták, megállapították.

Vajha a Szatmáron most tartandó értekezlet emelkedett szelleme oly életet, meleg lelkesedést árasztana szét ev. ref. egyházunkban, mely ennek ellenálló képességét hatványozná s ama veszélyeket és bajokat a hit s az egyházhoz való hűség erejével megakadályozni s illetőleg meggyógyítani tudná!

Óhajtom, hogy a Szatmáron tartandó egyházkerületi értekezlet üdvös tevékenységével s magasztos szellemirányával örökítse nevét a magyar ev. ref. egyház történetében!

Jóó István.

sem ide s oda hajtható — pártlappá, sem sajtó morál nélkül, csupán szenszációt hajhászó — humbuggá.

A befektetendő pénzáldozat? . . . megtérül később anyagilag is, mindennek előtt — ami fő: erkölcsi sikerben.

Olvasó, vagyis előfizető közönség? . . . Már e téren biz az a német ultramontanoktól kell eltanulnunk, hogy felekezetiellen járjunk el, ti: prot. egyházunk tagjait nyerjük meg arra, hogy jobb módu feleink, házukba, családjukba, asztalukra ne engedjenek be más lapot, vagy mindennek előtt ezt, mint amely vallásos felvilágosodottságuknak, hazafias érzelmüknek és más — a sajtó által rovatba felvehető mindenféle érdeküknek legjobban megfelel. Nagyobb egyházak járassák presbyteriumaik s hivatalnokaik számára több, — kisebb egyházak egy, — a legkisebbek is kettő-három együtt, egy példányban. Lelkészek itt, a tanítókkal szövetkezve, alkossanak olvasó egyleteket, melyekben ha nem egyedüli, — de főlap legyen a „Prot. pol. Napilap.” sat. sat. sat. Így reményelhető, hogy negyed fél millió prot. lélekből telik és lesz is annyi előfizető, hogy a közvagyonból kezdeményezett és lehető olcsó árszabással fentartandó lap, nemcsak a kiadási rovatban fog szerepelni, hanem a bevételiben is és pedig itt, a nyerevény számlára előnyösen. A nyerevényből természetesen tartalék-tőke alkotandó, hogy kisebb lapok is idővel, belőle és általa, erősíthetők és szaporíthatók legyenek avégett, hogy ezek meg a nép

nagy tömegébe vigyék be és propagálják a protestantizmus érdekeit. Nem lenne ez a lapügy, börze-maneuvre, hanem a közügy szolgálatára — a legbiztosabb számtani alapra fektetése — a prot. sajtó életműködésének.

Hol kell egy ilyen lapnak — megjelenie? . . . A mai távirtdák, távbeszélők és postaviszonyok fejlettségénél fogva lehet másutt is, mint csak kizárólag — Budapesten, ha a szerkesztőség és nyomda-viszonyok — helyes körültekintéssel és minden oldalról való komoly megfontolással lesznek berendezve.

Hogy közpénz fordíthatnák a prot. sajtó ily módon való szervezésére; az ellen lenne, lehetne talán kifogásuk szegény lelkészeinknek és egyházainknak, a kik a közpénztárból segítség juttatására várnak s megrövidítettétől félhetnének. Azonban tekintetbe kell venniök ezeknek is, hogy bár az ő szolgálatuk szintén közügyi szolgálat, de a prot. egyház nem rész, — hanem általános érdekének, a sajtó által előbbrevitele, még kiválóbb köz-, mert egyetemes ügy; hogy ez a kiadás visszatérül; de másként sem lesz az ő rövidegükre, hanem még talán hasznukra . . . mivel annak a prot sajtó organum programjának egyik első tétele lenne: az 1848.: XX. t. c. megvalósításának sürgető munkálása, — tehát az a sajtó segítne, levenni vállukról a nyomorúságos tengődés roskasztó keresztjét, amikor végkép megszűnnék a prot. közpénztárak lelkész-segélyezési rendes rovata

A belmissió kérdése a szatmári egyházi értekezleten.

Biztosra vehetjük, hogy a jövő hét elején Szatmár városában általunk tartandó egyházi értekezleten, ha szinte saját nevén és teljes lényegében ninesen is az fölvéve a gyűlés tárgyai közé, többször fel fog merülni a „*belmissió*“ szó, s ha talán magán a gyűlésen nem is, de magántársalgás, eszmeeserek közben bizonyára többször szóba fog jönni az a szélesmedrű vita, melyet e tárgyban egyházi lapjaink vittek.

Mikor *Garzó Gyula* „a diakonusi intézményről“ való előadását tartandja, avagy mikor *Gergely Károly* „a lelkipásztori gond régi kipróbált eszközeiről“ fog felolvasni: szinte lehetetlen, hogy pillantást ne vetessenek velünk, vágyakozást ne ébreszenek bennünk az újabb kor ama hatalmas nagy egyházi mozgalmaira és mozgalmi után, melyek az utolsó félszázad idején meleg érdeklődésben foglalkoztatták a külföldi protestáns egyházak legjobbjait, igénybe vevén ezeknek szívét és fejét egyiránt.

Fényes és nagynevű férfiak sorakoztak ezen idő alatt ama zászló alá, melyre a belmissió neve volt és van felírva, és ezen fényes és nagynevű férfiak, mint vezérek mellé légiószámra csatlakoztak az egyszerű harcosok, kik szívük vérét, agyuk minden gondolatát vitték azon

eszme oltárára, mely meg akarja újítani, föl akarja frissíteni egyházunkat a maga dermedeg aléltságából az újabb kor eme, kipróbálásra méltó, s hol jó kezekbe jutott, hatalmasan be is vált eszközével.

De nem kevésbé fényes és nagynevű férfiak léptek sorompóba a belmissió ellen ott, hol azt látták, hogy az fel akarja forgatni egyházunk régi rendjét, ki akarja venni lelkészeink kezéből az ige kétélű fegyverének a gyülekezet körében első és egyedüli joggal való forgathatását, meg akarja lazítani gyülekezeteink benső békeségét, s tanulatlan jámbor emberek szektáskodó hajlamainak nyit tág kaput.

Igazuk van azoknak, kik ápolói a jól értett és jól végzett belmissiónak, de föltétlenül igazuk van azoknak is, kik nem engedik azt vásári kontár munkává alá-sülyedni, illetőleg a kik tiltakoznak annak minden elfajulása, vést és romlást hozható alkalmazása ellen.

A közelebb lefolyt nagy viták után azt hihetnék némelyek, hogy a belmissió nálunk, egyházunkban lejárt már magát, mielőtt még tulajdonképen megszületett volna.

A ki ismeri a belmissió lényegét s látja, mint haladnak az eszmék világában a nagy forrongásokat eszközölő elvek fényes diadalmenetben: az nem fog félni attól, hogy a belmissió eszméjét, követelményeit meg lehessen immár semmisíteni azon

és csak *rendhivűli csapások* eseteiben való segélyezésre tartatnék nyitva.

Hogy a „*Prot. pol. Napilap*“-nak rovatai érdekes és biztos tartalmúak lennének, — arról kezeskedik, hogy munkatársakul: csak a ref. lelkészek és s. lelkészekből szintén harmadfélezer világos fő s gyakorlott kéz állana oldala mellett; s még nagyobb számból álló tanítói kar; tekintélyes érdeklődő, magas képzettségű és műveltségű prot. értelmiség; s nemcsak közlendők hiányában nem szenvedne tehát, hanem a beküldött cikkek, közlendők, tudósításokban választás adna gondot — a szerkesztőségnek. Ugy tekintem én a prot. lelkészeket és s. lelkészeket amint tekinthetők, hogy bírnak eszélylyel ellenfeleink sikeres taktikáját eltanulni s javukra, vagy ami az övék is — egyházuk javára fordítani. „Nem szünnék meg ők sem folyton folyvást kérni hiveiket“, hogy a veszélyes ultramontan, vagy a csél-csap, ide s tova hajtható — elvtelen, sajtó botrányos termékeit be ne bocsássák házukba, családjukba, hanem kérvénkérlik, hogy a keresztyén szabadságot, észvilágosságot, tiszta erkölcsöt, munkás hitet terjesztő prot. sajtóügy iránti közönyösségről tegyenek le; kedveljék meg az olvasást s karolják fel azokat a lapokat, amelyek békéjük, emberi méltóságuk, lelki és testi műveltségük, hazájuk — általában legtisztább javuk és boldogságuk ügyének tesznek fáradhatatlan szolgálatot. Lelkészeink, s. lelké-

szeink pedig még amellet megagadják a *tollat*, hogy ezeknek munkás eszközei legyenek s megmutassák népünknek hogynemcsak otthon, nemcsak szószéken, hanem távol, — a *sajtó közvetítésével* is részt vesznek a prot. egyház építésének nagy munkájában; — tanuló szobácskájuk a prot. nagy és kisebb lapok részére küldendő érdekesebbnél-érdekesebb cikkek, közlések sat. írásával, mindmegannyi „*társzerkesztői iródák*“ lesznek. Ezen feladat szerint lelkészeink és káplánjaink eltanulják a „német kath. papok és káplánoktól“ a *megszűnés nélkül való* munkálkodást; de előnyösen is megkülönböztetik magokat tőlök az által, hogy *tiszta munkát* végeznek, midőn azzal hiveiket nem lenyügözni, államellenes és fanatikus felekezeti agitációkra felhasználni akarják, mint — „amaz ultramontan papok és hecckáplánok,“ hanem üdvösségök nemes önmunkálására, saját lábbon járásra és protestáns, elcsábíthatlan, szilárd hithűségre tanítják, szoktatják egyházi, — megvesztegethetlen hazafiságra, törvényiránti tudatos és kész engedelmességre, társadalmi és politikai téren. „Mert nem mondják azt, hogy az isten országa itt vagy amott vagyon, hanem, hogy tibennetek vagyon.“ Az ilyen lelkészek érdemlik meg, a „kettős tisztességre“ méltatást; „az ilyeneknek tétetett el, — a kik azt magok, igazán keresik — az életnek koronája.“ Ugy legyen!

egyházak kebelén, melyekben gondolkozó emberek állanak az ekék szarvai mellett. Századunkat a missió, az egyházi kül- és belmissió századának jól nevezték el. És ezen haldokló század át fogja majd adni ezen ő nagy örökségét, bizonyára át fogja adni a következőnek.

Mérsékletre van e téren szükség s minden túlzástól magát távol tartani tudó bölcs tapintatra.

Ha ezen az értekezleti gyűlésen nem történhetik meg, az utána jövődön mindenestre értekeznie kell valakinek az új kor igénybe vehető evangelizáló eszközeiről, s föl kell az illetőnek állítania a korlátokat, a meddig mehetnek az újkori evangelizáció új emberei, hogy a belmissió ne csak gyanút keltő fogalommal ne süllyedjen alá egyházi köreinkben, de sőt váljék az egyházunk megújulásának hatalmas eszközévé, egy újabb reformációvá, mely után buzgó imádság epedez ezrek ajakán.

Csak azért vettem papírra, szerkesztő barátom felhívása folytán, ezen néhány sort, mert szeretném, ha a belmissió kérdése szatmári egyházi értekezletünkön, vagy valamely utána következő értekezleten komoly és minden tekintetben megfelelő elbáns alá jutna.

Csiky Lajos.

TANÜGY.

A tiszántúli ev. ref. tanítónőképző intézetről.

Sokan aggodalmaskodnak napjainkban a magyar protestantizmus jövője miatt. Némelyek oly sötét színben látják a világot, hogy a végromlást hirdetik úton-útfélen, mások a betegségnél is rosszabb orvosszereket rendelnek ez állítólagos nagy beteg számára, melyek gyógyulás helyett lassan élő méregként hatnának.

„Mit féltek kicsinyhitűek?” Mondaná ezeknek üdvözítő Mesterünk. Ha protestáns egyházunk csak 3—400 esztendő életre hivatott, akkor pusztán emberi intézmény lett volna kezdettől fogva, közönséges lépcsőfok nemünk kulturhaladásában, ha pedig Istentől való, ha örök igazságokon sarkal, akkor nem szabad az elpusztulástól féltünk.

Hanem minden látható egyház az isteni eszme külső, emberileg szervezett megnyilatkozása lévén, fejlődése, virágzása, helyi berendezése természetesen tagjainak buzgóságától, értelmi, erkölcsi és vagyoni erejétől is függ. Ily értelemben mindnyájan hivatva vagyunk egyházunk javára munkálkodni s Isten áldó kegyelmét saját munkásságukhoz mértén kívánhatjuk és várhatjuk.

Mi sem természetesebb, hogy az oly átmeneti, forrongó korszakokban, mint a mostani, mely egészen új alapokra, a gazdasági igazságosság alapjára van hivatva a világ sorsát, az emberiség politikai s társadalmi

berendezését fektetni: az egyházi élet is nehéz rázkódásoknak, súlyos megpróbáltatásoknak van kitéve. Némelyek kik örök erejét nem érzik s a történelem tanulságait nem ismerik, elveszéstől féltek, mint a tanítványok a viharos tengeren hánykódó hajót. Pedig sem az üldözések, a máglyák a XVI. XVII. században, sem a XVIII. század „felvilágosodottsága” s atheismusa, sem a jelen század gazdasági s politikai küzdelmei nem fogják megsemmisíteni.

Nincs ok tehát kétségbeesésre, sem rajongó ekszaltációkra; hanem szükségünk van a protestantizmust jellemző intenzív lelkesedésre, kitartó munkásságra, szükségünk van a változó kor követelményeihez alkalmazható fegyverekre.

Arany bölcsesség nyilatkozik *Ritoók* Zsigmondnak lapunk jelen számában is közölt szép beszédében, mely őva int attól, hogy az egyház újjáépítő munkájában máról holnapra nagy eredményeket várjunk. Igaza van, hogy nagy kitartó munkára van szükségünk s követő körre hordva kell tovább építenünk egyházunk épületét.

És e munkásság jelentékeny részének a magyar protestáns nőnevelésre kell irányulnia.

Igazi magyar, igazi protestáns, igazi református nőket kell nevelnünk, kik telve vannak Istenük, hitük, egyházuk, hazájuk, szeretetével.

Erre kell őket nevelni az elemi iskolákban, erre a felső tanintézetekben. Az intelligens nők szívét, lelkét épít meg kell nyernünk, mint az egyszerűbb műveltségűeket.

Sok történt e téren, de jól tudjuk, hogy különösen a felsőbb nőképzés terén még csak a kezdet kezdetén vagyunk. Felsőbb leányiskoláink multja alig vihető egy évtizednél többre vissza. Egész a legújabb időkig ott maradtunk a protestáns nők kiművelésében, a hol 300 esztendő előtt tartottunk.

Azonban, ha tettünk is már szerény erőnk és tehetségünk szerint valamit a protestáns nőnevelés, közelebről a felsőbb oktatás körül, mondhatni semmit sem tettünk a protestáns tanítónőképzés érdemében. Nevel nekünk az állam tanítónevelőket, kiknek érdemei előtt elismeréssel hajlok meg, de kikben az egyházi érzület, sőt lelkesedés sokszor kívánni valót hagy fön; nevelnek nekünk tanítónevelőket a római kath. zárdák, melyek a prozelita-csinálás melegágyai, a fanatizmus fészkei, a protestantizmus történelem-hamisító rágalmazói.

S azt mondhatom, hogy ezt a bajt vezérférjaink csak most kezdik érezni; ezerféle bajunk s teendőnk közepette eddig alig gondoltak rá. Pedig nem a falak, nem az alapítványok, nem a föllrás tesznek valamely leányiskolát protestánssá, hanem a tanítói kar, mely a szellemet, a lelket és lelkiületet adja.

Igaz öröm tölti el lelkemet, mikor a szatmári ev. ref. egyházi értekezlet programján ott látom kitűzve a protestáns tanítónőképzés ügyét. Méltóbb, fontosabb tárgyat alig vehettek volna oda föl s szebb munkát nem végezhet a buzgó férfiak ama serege, mely a református vallás ama sokat szenvedett, sokat hányatott egyházának falai közé gyülekezik néhány nap mulva, mintha e tárgyban követendő eszméket ad egyetemes egyházunknak.

Az értekezések egyikét, a mint olvasom, *Tabajdy* Lajos, szatmári ref. lelkész fogja tartani a protestáns nőnevelésről, közelebről egy Szatmárott, az ottani ref. felsőleányiskola továbbfejlesztése gyanánt felállítandó ref. tanítónőképző-intézetről.

Ha valahol ismerik a katolicizmus hódító erejét,

mindent elnyomással fenyegető hatalmát: akkor bizonyára a szatmári ref. egyház vezérei ismerik. Gazdag püspökség és káptalan, jezsuita internátus, kir. kath. főgymnasium, férfi és női, elemi és polgári iskolai tanítónőképző-intézet, nyomda és lap, elemi iskolák, káptalani pénztintézet szolgálják ott teljes erővel az egyedül üdvözítő egyház ügyét s ez összes intézmények inkább tovább fejlődben, mint hanyatlóban vannak.

Nem csoda tehát, ha a szatmári ref. egyház lelkes férfiai minden erővel igyekeznének megerősíteni ottani egyházunkat, mely csak a főgymnasiummal és felsőbb leányiskolával, ismeretes szegénységünk mellett azokkal is csak nehezen, ellensúlyozhatja a jól ismert törekvéseket.

Talán nem illetlen, ha mielőtt alaposan ösmerném a nagytitst. *Tabajdy* úr felolvasását, czéljára már a czimből következtetve, tájékozásképen előre elmondok egyet-mást e fontos tárgyról.

Nézetem szerint ugyanis a szatmári felsőbb leányiskolát tanítónőképző-intézettel betetőzni csak egyetlen módon lehetne: az államsegély igénybe vételével. Saját erejéből ezt sem a szatmári ref. egyház, sem az ottani egyházmegye nem képes eszközölni. Országos gyűjtéstől pedig azért nem lehet sokat remélnünk, mert hisz minden nevezetesebb ponton szükség volna a protestáns nőnevelés továbbfejlesztésére, sok helyen épen felsőbb leányiskolára.

Nem állítom, hogy nem örülnék annak, ha Szatmártt protest. tanítónőképző-intézetet lehetne fölállítani. Vajha lehetne!

De a szatmári leányiskola most oly állapotban van, hogy az anyagi eszközök hiánya miatt csak néhány év előtt kellett visszafejleszteni, megszüntetvén a két felső osztályt, az V. és VI.-t. Holott tanítónőképző-intézethez, még elemihez is, mindenekelőtt e két osztályt kellene visszaállítani s aztán még kettőt, a VII. és VIII.-t, illetve a felső III. és IV.-t hozzátoldani. Bizonyára ez új építkezéseket, új felszereléseket, új tanerők alkalmazását tenné szükségessé.

Azt sem szabad felednünk, hogy a négy osztályba összesen 72 növendék iratkozott be, a mi átlagosan egy osztályban csak 18. Ezek közül mindössze 37 szatmárvárosi, tehát a létszám fele, holott a szatmári, németi és hegyi ev. ref. egyházak népessége összesen eléri a tízezeret. Tehát még mindig nem gyakorol e leányiskolánk oly vonzó erőt a város és környék reformált lakosságára, mint kellene. Katholikus növendék mindössze kettő volt, izraelita három, holott a zárda felső leányiskolát bőségesen látogatják református és izraelita növendékek. Rendes tanerő is csak épen annyi volt, mint az osztályok száma s az igazgató 19 heti órát tanított. Nincsenek ingyenes benlakási helyek, tandijmentesség is egy.

Szerény nézetem szerint tehát Szatmártt az első feladat nem a tanítónőképző-intézet felállítása volna, hanem a meglévő intézet továbbfejlesztése, ismét 6 osztályúvá tétele, a tanerők számának szaporítása s fizetésüknek korszerű rendezése, az internátusnak olcsóbbá tétele, ott kedvezményes helyek és tandijmentességek létesítése, ösztöndíjalapok képzése, hogy ez iskola a róm. kath. felső leányiskolával a versenyt minden téren fölvehesse s visszahódíthassa azokat a ref. szülőket, kik gyermekeiket a zárda protestáns-ellenes légkörében nevelik.

E feladatok minden áron megoldandók. Vajjon lehetséges-e államsegély nélkül keresztülvinni csak ennyit is? Kivánnám, de alig hiszem. Tanítónőképző-

intézetéről pedig csakis tetemes államsegély mellett lehet szó. Ha így lehetséges, már előre elfogadom azt a törekvést.

A tiszántúli egyházkerületnek saját erejét — ismét egyéni felfogásom szerint — arra kellene fordítania, hogy a debreczeni ev. ref. felsőbb leányiskolával kapcsolatban állítsa föl a tanítónőképző-intézetet, hol e czélból némi új építkezés, felszerelés és további két osztály felállítására szükséges s hol a tanerők nagyrésze már is megvan egyrészt a múlt évben is működött 9 rendes, 1 ideiglenes és 2 bejáró okleveles tanerőben, másrészt a ref. fitanítóképző tanári karában.

Annál inkább állítom ezt, mert Debreczen természetes központja a tiszántúli ref. egyházkerületnek, több, mint 40,000 ref. lakosa van; felsőbb leányiskolájának elemi osztályaiban, az elég magas tandij daczára 106 növendék volt beírva s daczára a Svetics-intézet megnyílásának, daczára a világgá kürtölt Wolafka-féle akciónak, ezek közt 25 katolikus, 10 izraelita volt, pedig ez utóbbiaknak is igen jó népiskoláik vannak; a felsőbb leányiskola hat osztályában pedig 212 növendék, osztályonként átlag 35—36 volt, ezek közül 16 katolikus, 29 izraelita.

Ha valahol, úgy bizonyára Debreczenben volna igazolva a prot. nőtanító képző intézet felállítására; érdeke lenne ez az egész egyházkerületnek, sőt a magyar reformátusságnak is.

Azt hiszem, ezek előzetes elmondása sem tapintatlanság nem volt, mert talán hozzájárulnak a kérdés tisztázásához s nem tudhatom, ott lehet-e csekélységem a szatmári értekezleti nagygyűlésen, hova teljes szívből vágyom, sem elfogultsággal, helyi érdekek istápolásával nem fognak vádolni, mert hisz Szatmár szeretett szülőházam, református intézeteinek emelkedése, virágzása édes boldogsággal tölt el mindenkor.

Dr. B. B.

KÖZÉLETÜNK.

Lelkészi értekezet.

Az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye lelkészi egylete f. évi szeptember 14-én népes értekezletet tartott ntiszt. Zsigmond Sándor esperes ur elnöklése alatt. A lelkészi egyletet illető pénztári ügyek elintézése után a lelkészi értekezet elhatározta, hogy a tiszántúli egyh. ker. egyetemes értekezet tagjai közé az egyházmegye papsága testületileg belép s a küszöbön levő szatmári egyetemes értekezleten lehetőleg teljes számmal meg fog jelenni. Értekezletünk egy nagyon fontos indítványt kíván az egyh. ker. értekezet elé terjeszteni: nevezetesen, hogy az egyetemes értekezet elnöksége az e. megyei értekezetekkel mint fiók egyletekkel folytonos összeköttetést létesítsen, hogy azokból nyerné az erőt a nagyobb és hasznosabb tevékenységre és befolyásra a protestantizmusnak csak az újabb viszonyok közt veszélyeztetett érdekében.

Sajnosan kellett hallani egyik-másik lelkésztársunktól, hogy a felekezetenkívüliség törvénye a prot. egyháznak lételét megtámadó vallástalanság szomorú példáit már eddig is több egyházban szolgáltatja, továbbá fájdalmasan tapasztaltuk azon általános meggyőződést, hogy ma már olyan helyzetbe jutottunk miszerint a legnagyobb részt feledésbe ment régi egyházfegyelmi szabályok felújítása nélkül a presbyteriumoknak semmi hatalma nincsen a vallás-megsértők ellen. Ezért

ki is mondatott, hogy kerestessék meg az egyházi felsőbb hatóság azon kéréssel, miszerint a fegyelmi szabályok kidolgozására nézve intézkedni a saját hatáskörében sziveskedjék.

Végül nagy lelkesültséggel a következő egyhangu határozat hozatott: *a belmissió ügyében e nehéz kérdésben a tiszántúli egyházkerület világitó fáklyájához méltó büszkeségéhez a debreczeni főiskolához, az abból kiáradott igaz tudományhoz hiven ragaszkodó, amellet határozott állást elfoglaló „Debreczeni Prot. Lap.” iránt, annak lelkes s buzgó szerkesztői iránt, eltekintve a mindkét részről megnyilatkozott sajnálatra méltó tuzó személyeskedéstől, egyházmegyénk lelkészegylete teljes elismerését nyilvánítja, minden ingadozástól ment, hazánkban calvini alapon történelmileg kifejtett prot. egyházunk tudományához, szertartásaihoz s törvényeken nyugvó szervezetehez hű irányát helyesli, azt a magáénak elismeri s szellemi s anyagi támogatásban részesíteni kívánja.*

Kimondta egyszersmind azt is, hogy a tiszántúli e. kerülethez tartozó testvér egyházmegyék lelkész értekezleteit tisztelettel megkeresi, hogy ezen mi határozott állásfoglalásunkat méltassák figyelmükre s hozzánk csatlakozva igyekezzenek e józan, egyházunk javát igazán munkálni kívánó s kockáztatni nem akaró felfogásunkat döntő diadalra juttatni, annak hű organumát pedig a Debr. Prot. Lapot anyagi s szellemi támogatásban részesíteni.

X. Y.

Ritoók Zsigmond beszéde.

Érzem, mélyen tisztelt egyházmegyei közgyűlés, érzem, hogy mennyire alatta maradtam azon a színvonalon, a melyre igen t. barátom s elnöktársam szeretetteljes ítélete emelt. Érzem, hogy nemcsak azokat a feladatokat nem tudtam teljesíteni, a melyeket kötelességérzetem és vágyaim szabtak elébem; és e hosszú idő csak arról győzött meg, hogy mennyire gyenge az emberi erő feladataival szemben; és ha mégis, mert az egyházmegye kegyes volt az én szerény munkásságomat elismerésben részesíteni és ha mégis köszönettel veszem ez elismerést, teszem azt nem hiuságból, hanem azért mert ebben a szeretetnyilvánításban látom azt a kapcsolatot, a mely minket egyházunkkal feloldhatatlanul összeköt és mert azt vélem következtetni ebből az elismerésből, hogy minket egyházmegyénk ügyeinek vezetésében az egyetértés vezetett, a mint reményilem vezetni fog ezután is. Az a lefolyt időszak emlékezetes és tanulságos előttünk és mulasztást követnénk el, ha a multból nem vonnánk le a tanulságot.

Engedje meg a mélyen tisztelt egyházmegye, hogy ebből az alkalomból elmondjam szerény észleleteim eredményét. Előre bocsátom, hogy nem csatlakozom azon bírálókhöz, a kik korunk alkotásaiban mindenütt, önzést, bünt, visszavonást keresnek, a kik mindent kicsinyléssel fogadnak; nem csatlakozom azokhoz, a kik már a társadalom és állam bukását, végét jövendőlik, mint annak idején a középkorban a gondolkodásban elődeik a világ végét jövendőlték.

De nem is akarok színes üvegen át nézni és úgy látni a világot, a mi titokzatos, de hamis képet ad.

Az e lefolyt 25 év, a melyre igen tisztelt barátom visszatekinteni szives volt, bizonyos, hogy számos alkotást mutat föl, oly alkotásokat, amelyek egyházmegyei életünkben, különösen egyházmegyei alkotásunkban, igazgatásunkban, intézményeinkben előre haladást jelentenek.

Ennek bizonyításában oly intézményekre tudunk rámutatni, mint az országos közalap, népnevelés ügy, gimnáziumaink és főiskoláink fejlődése; — általában az egész országban számos missziói állások létesítése.

Ha mindezekre hivatkozhatunk is, még sem lehet eltagadnunk és nincs is okunk miért eltagadni, ha az orvoslás módjáról gondolkozni akarunk, hogy az egyháziasságban, vallásosságban, erkölcsiségben nem haladunk a kívánatos módon, sőt azt mondhatjuk, hogy bizonyos részben visszaesésre mutathatunk.

Szomorú, fájó szívvel látjuk, mint válnak le egyesek egyházunk és egyházmegyénk testéről, közönyből, önzésből vagy rajongásból. És még mélyebben fáj s fájdalmasabban hat, ha azt látjuk, hogy magyar ev. ref. nők mily könnyen adják fel a vallásukat s vele együtt gyakran nemzetiségüket is. Holott más nemzetiségek talán kisebb képzettségű és intelligentiájú női képesek a családot, a melybe átültetve lettek, átalakítani. Ha ez a tétel és állításom igaz: ez arra a következtetésre kell hogy vezessen, hogy egyházi szervezetünk, alkotmányunk és intézményeink nem eiegségesek arra, hogy az erkölcsiséget és vallásosságot feljebb emeljék. Mert míg egy részről — és pedig az alkotmány és igazgatás terén — haladást, másrésztől erkölcsiség tekintetében hanyatlást észlelünk. Vannak, a kik ezekért az állapotokért, az erkölcsi dekadenciáért az államot vádolják. Vannak, a kik a szabadságot teszik felelőssé. Viszont vannak, a kik a javulás tekintetében mindent csak az államtól várnak.

Én meg vagyok róla győződve, hogy az államtól elvárhatjuk a védelmet és az anyagi támogatásnak fokozottabb és kielégítő mértékét. De azt vélem, hogy az állam ezeken a bajokon nem segíthet. A vallásosság és az erkölcsiség, uraim, sokkal szabadabb és érinthetlenebb, sem mint hogy kikényszeríthető lenne. A kényszer egy részről, a vallásosság és az erkölcsiség más részről lényegileg ellentétesek. A kierőszakolt erkölcsiség erkölcsitelen. A szabadságot pedig vallásos elődeink mindig a vallásos élet levegőjének tekintették s olyannak, amely nélkül elhal az egyház. Ezért a szabadságért őseink mérhetlen áldozatokat hoztak, sokkal többet mint vért és életet. A szabadság nekünk ma sem ellenségünk, a mint nem ellensége semminek, a mi igaz. De meg kell érteni a szabadságot. A szabadság uraim, hogy képletes kifejezéssel éljek — súlyos épület, mely csak úgy tartható fenn, ha alapjai mélyre nyulók és oszlopai szilárdak. Vagy kép nélkül szólva, ha tagjai értelmesek, képzetek, vezetői az intellegencia magaslatán állanak, önzetlenül elfogulatlanul munkálkodnak.

Vannak továbbá, kik az érintett bajok orvoslását a belmissióban, az ugynevezett ujjászületésben keresik és az egyházi élet tevékenységét a társadalmi és egyleti tere kívánják átvinni. Meghiszem, jóakaratulag, de azzal az eredménnyel, hogy a lelkész kezéből kiesik a vezérlés és hogy az egyházban evangyéliómi szellemmel ellenes törekvések, ellenségeskedés üznek tanyát; úgy hogy jogosult ez az aggodalom, hogy az abroncsok megtágíttatván, kifoly és szétömlik a belső tartalom.*

Részemről mélyen tisztelt közgyűlés! egyedül hosszú és kitartó munkában keresem az orvoslást. Hosszú és kitartó munkában, de első sorban a lelkészek munkásságában önzetlen, önfeláldozó munkásságában keresem. Lelkészekre van szükségünk, vannak is ilyenek közöttünk, — a kik nemes idealizmussal, nem riadtak

* Nagy súlyt helyezünk a kiváló férfiu emez ítéletére s különösen ajánljuk t. olvasóink figyelmébe. Szerkesztő.

vissza a gálya szenvedéseitől, e szegénység gályarabságától, szenvedéseitől, mint nem riadtak vissza annál idején őseink, a kiknek osztályrésze az erkölcsi győzelem lett. Lelkészekre van szükségünk, a kik önzetlenül, nemes ambícióval, az isteni jutalom reményében mindent elkövetnek az egyházi belélet nevelésére. A kik folytonosan és szakadatlanul foglalkozzanak hűvek erkölcsisége és vallásos életével. Ezek a lelkesek meggyőződés szerint egyedül alkalmasok azzal az erkölcsi erővel ismét és ismét feljebb emelni hosszú, de kitartó munkával a vallásosságot, egyháziasságot, erkölcsiséget. A lelkes kezében kell maradni a vallásnevelésnek az egyházban, a vallásnevelés intézésének az iskolában. Minden törekvés, a mely ettől eltér, — csak bomlásra vezet és minden javaslat, a mely gyorsan és munka nélkül gazdag aratást ígér, — előttem értéktelen. Az isteni kegyelem áldása is csak a munkán lehet! (Itt az igazság! Szerk.)

Mintha érezném azt a sóhajt, a mely betölti az én mélyen tisztelt tagtársaimnak, a lelkeseknek a keblét, a melyhez az én sóhajom is csatlakozik. Szegények vagyunk, tehát erőtlenség, ellenfeleink gazdagok és hatalmasok. De mélyen tisztelt Uram, elismerem, hogy szegények vagyunk. Le is tudom vonni ebből a következtetést és mégis azt mondom, hogy ne itt keressük azoknak a bajoknak orvoslását, a melyekről beszéltem. Alig lehet fontosabb feladata az egyháznak, különösen az egyház világi férfinál, mint ezen a helyzeten segíteni. S én meg vagyok róla győződve, hogy segítve lesz, habár csak a jövőben és habár ez a segítség csak fokozatos, tehát lassu, de segítség lesz. De nem vagyok abban a meggyőződésben, hogy ezáltal felemeljük az erkölcsiség és vallásos állapotot.

Elmondtam meggyőződésemet, hogy első sorban a lelkesektől várom a segítséget. Ők oldhatják meg azt a kérdést; semmi más hatalom azt meg nem oldhatja. De tovább vizsgálva a kérdést, hogy miként volna orvosolható a vallásos és erkölcsi hanyatlás, azt felelem, hogy az iskolák által. Ez is egy hosszú és nehéz munka. Épen olyan nehéz, mint a lelkeseké az egyházban. De ha azt látjuk, hogy az ev. reform. egyház hívei is mily könnyen hagyják el egyházukat, ha azt látjuk, hogy még ebben az egyházban is az erkölcsiség és vallásos élet hanyatlásnak indul: akkor azt kell feltételeznünk, hogy nem ismerik azok a mi vallásunk alapelveit. Nem ismeri az ő erkölcsiségének azt a fenségét és befolyását, a melyet az emberek társadalmára és az egyének életére gyakorol. Nem ismerik egyházunk és multunk történetét. Nem azokat az áldozatokat, e melyeket őseink a multban az egyházért és e vallásért hoztak. Nem tudják azt a befolyást, a melyet a mi egyházunk nemzetünk megmentésében, államiságunk megalkotásában gyakorolt és nem érzik, nem értik azt, amit ez az egyház a jövőre ígérhet és a melyet fennmaradva beválthat. Ezt a gyermekek lelkébe beoltani a tanítók hivatása; beoltani kiolthatatlanul.

Mindez igen tisztelt uraim nem csodaszer. Hosszu és kitartó munka eredménye az, a melynek gyümölcseit a jövőben élvezzük, de mélyen megvagyok győződve róla, hogy más eszközünk nincsen és ha nem tudnám, hogy lelkeszeink és tanítóink benne vannak ebben a munkában, csak az eredmény még későbbi, azt mondanám, hogy kezdjék meg. Kezdjék meg az isteni kegyelem áldásának reményében. És kezdjék meg szeretettel, mert egyedül a szeretet az, a mely alkotó és amelynek alkotásai a jövőre is kihatnak. Minden más emberi mű elmuló, csak a szeretet alkotásai nem. Az önkény, a hatalom, az emberi bűnök óriási alkotásai,

a piramisok urai ma már mind halottak, nyelvök nem szól, hallgatnak. Jézus szeretet-tanítása örök és örökké működik. Kérem uraim, fogadják legbensőbb köszönetemet és jutalmazzanak meg engemet azzal, hogy gondolataimat méltassák szíves figyelmökre.

A felső-zempléni ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A felső-zempléni ev. ref. egyházmegye közgyűlését f. évi aug. 27-én tartotta meg *Fejes István* esperes és *Bernáth Elemér* e. m. gondnok, kir. táblai tanácselnök elnöke alatt.

Bernáth Elemér szép beszéddel nyitotta meg a gyűlést, melynek különös értéket kölcsönöz az, hogy az egyházpolitikai törvények hatásáról is megemlékezik, s azt kellő világításban mutatja be.

A kik az egyházpolitikai törvények hívei voltak, jól tudták s előre megjövendölték, hogy bizonyos mértékig szokatlan viszonyokba fogunk kerülni; hogy eleinte bizony veszteségeket fogunk szenvedni, mert állami kényszerrel összetartott egyházi életünk már e törvények megalkotása előtt sok belső bajban szenvedett, melyeket a kényszerrel ideig-óráig visszafojthattunk, de meg nem gyógyíthattunk; hogy e bajokat csak akkor lehet gyógyítani, ha tényleg egész nagyságukban felismerjük azokat s az egyházpolit. törvényeknek már csak ez önismeret lehetővé tétele szempontjából is jó hatásuk leend; sokszor hangoztattuk, hogy ha a mostani küzdelemben a konzervatív protestánsok természetellenes szövetségre léptek volna is az ultramontánokkal és sikerült volna megbuktatni e törvényjavaslatokat: ez csak nagyon rövid időre szóló diadal lett volna, mert az egyházpolit. törvények szelleme, alapeszméi a haladó kor követelményei.

De azt is előre lehetett tudni, hogy a kicsinyhitűek a megjósolt bajok beálltakor rögtön kétségbe esnek s hogy azokért a bajokért, betegségekért, melyek már régóta ott rágódtak a protestánsizmus testén, mint közöny, anyagi érdekek istenítése, sőt hitetlenség, a tömegnek szocialista atheizmussal szaturálása: egyenesen az új törvényeket s az államhatalmat teszik felelősekké.

E balhiedelem eloszlatására alig képzelhető igazságosabb, alkalmasabb szó, mint az a beszéd, mely *Bernáth* e. m. gondnok ajkáról a f.-zempléni egyházmegye gyűlésén elhangzott s azért reméljük, jó szolgálatot teszünk olvasóinknak, ha legalább egy részét közöljük:

„Az emberi haladás, a felvilágosodás, és az egyéni jogok, úgy a társadalomban, mint az államban és az egyházban mindinkább való érvényesülése hozta azt magával, hogy a társadalom, de maga a különböző felekezetek egyházi belélete is, sok oly kérdések megoldását hozta napirendre s az állam a kor és szabadelvűségnek megfelelő több oly rendelkezést iktatott törvénykönyvébe, melyek mélyen belenyulnak az egyház belszervezete.

Az idő rövidsége s a tanácskozás asztalán lévő tárgyak halmaza nem engedi azt, hogy e kérdésekre most részletesen kiterjeszkedjem. Csupán a napirenden lévő két oly kérdéstről kívánok megemlékezni, a melyek az egyházat legközvetlenebb érdeklik.

Ezek egyike a vallás szabad gyakorlatáról szóló törvényeziknek hatása társadalmi s főleg egyházi életünkre.

A mi egyházunk, melyet a szabadság szült s a szabadelvűség nevelt nagygyá s mely a felvilágosodás légköreiből szívja magába az éltető elemet, nem marad-

hat soha közönyös az oly mozgalom iránt, a melynek alapja a haladás és a felvilágosodás. Innen van az, hogy a református egyház az állam szabadelvű egyház politikai törekvései iránt mindig a legőszintébb jóakaratot tanúsította s ha kellett, támogatta az államot ebbeli céljainak érvényesítésében.

Tette pedig ezt önzetlenül, saját kezdeményezéséből s a hazafiságnak s a szabadelvűségnek készséggel meghozta azt az áldozatot, melyet tőle e reformok, mint állami érdek — bár saját egyházi jogainak csorbításával — követeltek.

E reform törvények egyik legfontosabbika a vallás szabad gyakorlatáról szóló törvény.

E törvény nyel szemben a saját hiveink és lelkészeink köréből is mindinkább felhangzik az a panasz, hogy az állam önmaga vette törvényes oltalma alá a vallástalanságot s nem részesíti a vallást támogatásában, a mi majd az általános vallástalanságot s annak folyamánként a közérkölcshanyatlását s a társadalom romlását fogja előidézni.

Határozott kifejezést adok abbéli meggyőződésnek, hogy, ha csakugyan terjed az emberiség között a vallástalanság, annak korántsem az egyházpolitikai törvények az okozói.

Az kétségtelen ugyan, hogy az állam nem lehet felekezeti, mert akkor állást kell foglalnia egyik, vagy másik hitágazat mellett, ez pedig ki van zárva, főleg nálunk, a hol annyi a különböző felekezet, mert hiszen akkor ismét vissza kellene térnünk a múlt idők sötétségébe, a midőn az állam meggyőződésük ellenére is kényszerítette polgárait az uralkodó vallás tanait követni és segédkezett abban, hogy a más hitet vallók a legnagyobb üldöztetésnek legyenek kitéve; de hogy az állam a vallás iránt közönyös lenne, hogy a vallástalanságot pártfogolná, ez oly igazságtalanság, a melyet fényesen czáfol meg a mindennapi élet, halomra dönti magának az államnak számtalan törvényes intézkedése.

Épen ellenkezőleg áll a dolog. Az állam állandóan nagy sujt fektet a vallásra s mindig kiváló oltalmában részesíti azt, amit számtalan országos törvények és rendeletek igazolnak.

Ott van mindenek előtt épen az egyházpolitikai törvények egyik legfontosabbikának, a polgári házasságnak életbeléptetése alkalmával kiadott rendelet, melynek egyik szakasza kifejezetten arra kötelezi a házasságot megkötő polgári tisztviselőt, miszerint jelentse ki a házasság előtt, hogy a polgári kötéssel a vallás iránti kötelességüknek még eleget nem tettek.

Ott van a büntető törvénykönyv, melynek vonatkozó szakaszai szigorúan büntetik a vallás és vallásos szertartásra rendelt tárgyak megsértését s a büntető jogszolgáltatás mindig súlyosító körülménynek veszi az oly törvénysértést, a mely a vallásos érzelmeket is sérti.

De a polgári perben egyik bizonyítási módul alkalmazott eskü is, nem azt tanúsítja-e, hogy az állam a vallásra s a hitnek meggyőző erejére mindig kiváló súlyt fektetett? Avagy másrészt közjogunk nem részesíti-e a vallás szolgáját, a lelkészt különös előnyökben? Elég e tekintetben utalnom a törvényhatósági s képviselőtestületi tagságra s a püspökök főrendiházi tagságára.

E felsorolt példák s még más adatok fényesen czáfolják meg azt az állítást, hogy az állam közönyös lenne a vallás iránt. Hiszen minden államférfinak tudni kell azt, hogy minő nagy erkölcsi erő rejlik a vallásban az állam céljainak előmozdításában s régi igazság marad: hogy nincs az a szigorú büntető törvény, mely

az embereket a gonoszságtól jobban visszatartaná, mint a vallásnak fenséges tana.

A jelentkező bajokat tehát, a melyeket az utóbbi időben a vallástalanság dolgában sajnos tapasztalunk, más tényezőkre kell visszavinnünk.

A kor rohamos fejlődése hozta magával, hogy az emberiség egy nagy átalakulás előestéjén áll; az új eszmék és tanok, az új irányok és nézetek s az embernél mindinkább előtérbe lépő vágy az anyagi függetlenségre hozta magával azt, hogy az emberiség egyrésze hadat üzen mindannak, a mi — nézete szerint — céljainak útjában áll s nem riad vissza önzésében még attól sem, hogy ami szent t. i. a vallás ellen is állást foglaljon.

E jelentkező nagy társadalmi baj közepette nyílik a lelkészeknek szép és magas szesz szerep nemes hivatását betölteni. A tévhittel és tanokkal s az ennek nyomán fellépő nagy vallástalansággal szemben a vallás fegyverével kell elsősorban a hit terjesztőinek megküzdeni.

Nagy hatalmat, nagy erőt rejt magában a vallás s az ebben létező örök igazság; használják fel a lelkészek okosan és tapintatosan az erőt a vallástalanság megdöntésére. E szép és nemes feladat teljesítésében a nemesen gondolkodó világi ellem támogatására minden időben bizton számíthatnak. Ha az egyházpolitikai törvények némely jogokat kivettek a lelkészek kezéből, kétszeres kötelessége most a lelkészeknek szép hivatását a hitélet terén teljesíteni, kétszeres kötelesség hárul reá hivei lelki életének gondozásában.

Nem az állam törvényeiben, de a társadalom kinnövéseiben van a hiba; itt kell a betegséget orvosolni, a jó, az igaz, a nemes eszmék terjesztésével s a vallás tanáiban lefektetett tiszta erkölcsök teljesítésével.

És én bizom is a mi lelkészeink kipróbált hűségében, ódaadó tevékenységében és a vallás iránti nemes lelkesedésében, hogy karöltve a világi elemmel, megszüntetik a jelentkező bajokat s a vallás terén mutatkozó közöny és az egyeseknél tapasztalt vallástalanság körülből száműzve lesz.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A tiszántúli egyházkerületi egyházi értekezlet közgyűlésére pár nap mulva, szeptember 20-án és 21-én gyülekeznek össze kerületünk egyházi és világi férfiai remélhetőleg nagy számmal egyházkerületünk egyik kiváló pontján, *Szatmár* szab. kir. és törvényhatósági városban. Midőn az értekezletet lapunk részéről is szívesen üdvözljük, egyházunk és köznevelésügyünk felvirágoztatására irányzott nemes és buzgó munkálkodásához Isten áldását kívánjuk s azt óhajtjuk, hogy az egyetértés és szeretet jótékony és gyümölcsöző szelleme hassa át a tanácskozásokat!

— Az egyházi értekezlet fontosságának megfelelőleg lapunk e számát kiválólag az értekezletnek szenteltük. E tárgyról szól úgy három első cikkünk, mint tanügyi közleményünk is lapunk kiváló munkásai tollából. Ugyanezért szíves elnézést kérünk az érdekeltektől, hogy némely különben aktuális érdekű közleményt a következő számokra kellett fentartanunk.

— **Lelkészképeségi vizsgálatok Debreczenben.** A tiszántúli ev. ref. egyházkerület lelkészvizsgálati bizottsága előtt f. hó 15—17. napjain 21 tiszteletes atyafi tett lelkési vizsgálatot és pedig második vizsgálatot 11-en (Bélteki Lajos, Berki Sándor, Erdős Lajos, Fehér Gyula, Fekete Sándor, Horváth Imre, Sáfrány Lajos, Sipos Károly, Soltész Elemér, Soós Károly, Veress István), első vizsgálatot 10-en (Ablonczy Pál, Bede László, Bogdán Lajos, Csermák Béla, Leövey Miklós, sz. Nagy Sándor, Öry Tamás, Szabó Bertalan, Szentkirályi Károly, Szabó Lajos). A vizsgálatokat folyton főtiszt. Kiss Áron püspök úr vezette s a bizottság tagjai Szabó János, Dávidházy János, Széll Kálmán, Bencsik István, Szabó Károly esperesek, a theologiai tanárok s dr. Kovács Sándor jogtanár voltak. A vizsgálatok a vizsgálatokkal nagyon meg volt elégedve, a mennyiben a vizsgatevő tiszteletes atyafiak általában véve a legteljesebb készültséget mutatták. A második vizsgálattevők közül négyen (Bélteki Lajos, Sáfrány Lajos, Soltész Elemér, Veress István) jeles, öten jó, egy kielégítő általános osztályzatot nyertek, egy pedig egy évre visszavetett, míg az első vizsgálattevők közül hárman (Bede László, Bogdán Lajos, Csermák Béla) nyertek jeles osztályzatot, míg hatan jó osztályzattal bocsátván át, egynek kielégítő osztályzat adatott. A vizsgálatot leteremtő atyafiakat főtiszt. püspök úr bocsátotta ki bibliai hangú, atyai szép beszéddel.

— **A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület őszi közgyűlése** Sárospatakon leend október 5-én s következő napokon.

— **A debreczeni ev. reform. egyházmege őszi rendes közgyűlését** szokott helyén, a debreczeni egyház tanácstermében, f. hó 24-én fogja megtartani.

— **A debreczeni ev. ref. egyház,** a mely pedig dicsekedésünk tárgya tartoznék lenni s a melyet büszkeséggel szokunk a „fényes“ jelzővel megisztni, napról-napra aggasztóbb jeleit mutatja annak a sajnálatos bomlási processusnak, amelynek magvait hosszú évekkel ezelőtt hintették el s ma már többé a magvetők sem tudják annak továbbterjedését megakadályozni. Nem szívesen emlékezünk meg erről, de kötelességünknek tartjuk felhívni egyházunk minden komoly és higgadt barátjának, valamint a felettes egyházi hatóságoknak figyelmét is az egyháztanács azon legközelebbi határozatára, a mely megváltoztatva a pár év előtt alkotott szervezeti szabályzat idevonatkozó intézkedését, a debreczeni ev. ref. kollegium akadémiái (theologiai és jog-, és államtudományi) valamint képezdei *tanárkarainak képviselőit az egyháztanács kebeléből kizárta.* Mondanunk sem kell, hogy ez az eljárás, amelynek valódi benső indító okait nem kutatjuk, de a melyet a törvénynek pusztán a gymnasiumokra vonatkozó rendelkezésével, e rendelkezés merev és egyoldalú magyarázatával igyekeznek külsőleg igazolni, a legszeleesebb körben méltó visszatetszést okozott. Minden józan református ember csak sajnálattal szemlélheti, hogy miképen bontogatják kíméletlen és meggondolatlan kezek azokat a százados köteleket, a melyek a debreczeni ősi kollegiumot a debreczeni egyházzal összekapcsolják és a mely kapcsolat czimén a debreczeni egyház példátlan jogokat és befolyást gyakorol még mai napig is a debreczeni főiskola anyagi és szellemi ügyeinek intézése körül. Mindezen jelenségek, amennyiben az egyháztanácsban uralkodó azon sajnálatos irányzat, a mely idegen szempontoknak és érdekeknek szolgálatába hajtja egyházunk

legföltettebb érdekeit, megváltoztatható nem lenne, sürgősen követelik egyházi felsőbb hatóságaink éber figyelmét s esetleges beavatkozását; de egyuttal szükségessé teszik azt is, hogy az egyháznak a főiskolával szemben gyakorolt jogai, a melyek a mellett, *hogy semmiféle országos egyházi törvényen nem alapulnak,* a főiskola mai fejlettségi fokán és mostani terjedelmükben valószínűsége anakronizmust képeznek, *mielőbb méltányos és korszerű revisió alá vétessenek.* Ezt annyival szükségesebbnek tartjuk, mert ez országos ev. ref. legnagyobb tanintézetünk helyes kormányzása és fejlesztése érdekében nem engedhető meg az, hogy e főiskola főhatósága, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület az őt megillető felügyeleti és kormányzási feladatainak gyakorlásában egy neki másodfokban alárendelt testület tultengő befolyása által akadályoztassék. Nem engedhető meg ez már csak azért sem, mert a felelősség a debreczeni ref. főiskola sorsa és jövődjéért mindenekfelett a tiszántúli egyházkerület terhel. Nem jogokat elkoboztatni, hanem a jogokat és jogköröket az intézmények természetéhez alkalmazni s mindenkinek és minden testületnek annyi jogot és befolyást biztosítani, a mennyire saját jól felfogott érdekében szüksége van, *a nélkül, hogy ezáltal másoknak vagy épen közintézményeknek kárt okozhatna:* ez az a fontos tekintet a minek a főiskola és a debreczeni egyház viszonyának meghatározásában is érvényesülnie kell.

— **A bihari ev. ref. egyházmege közgyűlése** szept. 10-én folyt le, melynek kiváló tárgyát az egyházmege nagyérdemű gondnokának *Ritoók Zsigmond* kir. táb. elnöknek ünneplése képezte, a ki most töltötte be egyházi hivataloskodásának 25-ik esztendejét. Ugy az ünnepélyről, mint a közgyűlés egyéb tárgyairól rendes levelezőnk tollából lapunk jövő számában adunk részletes tudósítást. Az ünnepeltnek tartalmas és magas színvonalon álló beszédjét azonban már ez alkalommal közöljük, azon őszinte ohajtásunkkal, hogy *Ritoók Zsigmondot,* az ő mély belátásával, tanácskozásainkban megbecsülhetetlen ritka bonczoló és eszel, fedhetetlen tiszta jellemével s magas állásában is megtartott igénytelen szerénységével egyházunk közjává az Isten sokáig tartsa meg!

— **Az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmege közgyűlése** szept. 15-én szintén ünnepekkel kapcsolatban tartott meg Debreczenben, mert ez alkalommal iktatták be hivatalába a *Degenfeld József* gróf lemondása folytán megüresedett egyházmegei gondnoki tisztségbe az újonnan megválasztott gondnokot, *Lengyel Imre* nyug. kir. törvényszéki bírót. Térészüke miatt erről a gyűlésről is csak a következő alkalommal adhatunk bővebb tudósítást. Most csak annyit említünk meg, hogy a közszeretben álló új gondnok lelkes ovációval fogadtattott s a megválasztása folytán nyilvánult közörem nemcsak a gyűlést hatotta át, hanem lelkes és derült hangulatban tartotta az egyházmege közönségét ama banketten is, melyet az új gondnok rendezett délbén a Bika szállóban. *Lengyel Imre* régi, buzgó munkása egyházi közéletünknek s főleg barátja főiskolánknak is, a kit a közbizalom nemrégiben emelt az egyházkerületi tanácsbírói székbe, most pedig a gondnokiba. Az ő kipróbált ereje, buzgósága és szellemének elevensége bizonyára újabb tápot nyer a bizalomnak ezen ismételt megnyilatkozásából s kiváló szolgálatokat fog új állásában is teljesíteni egyházunk javára. Adja Isten, hogy ezt még nagyon sokáig tehesse!

— **A szatmári és a nagy-szalontai egyházmegek őszi közgyűlései** is a napokban tartattak meg, az előbbi

szept. 9—10., az utóbbi szept. 9. napján. Mindkét gyűlésről kimerítő tudósítást nyertünk lapunk barátjainak avatott tollából, a melyek közlését szintén a legközelebbi számra kellett halasztanunk.

— Somogyi Pál, főiskolánk tanítóképző-intézeti tanára, a ki huzamos időn keresztül nagy buzgósággal és avatottsággal töltötte be a debreczeni ev. ref. egyház-tanácsban a főjegyzői tiszteletet, a mint értesültünk, e tiszteletől lemondott. Nem kutatjuk a lemondás indokait, de bizonyára befolyást gyakorolt az érdeemes férfiú elhatározására többek között az a veszedelmes irányzat is, a mely teljesen alkalmas arra, hogy az egyház és főiskola között fennállott hagyományos összeköttetést felbontsa s az egyház által élvezett szép és nagy elő-jogoknak korlátozására rövid idő alatt alkalmat szolgáltatson. Somogyi távozása mindenképen nagy veszteség az egyházra nézve.

— A baptisták Békésen mentek legtöbbszörre, mert ott a napokban már fel is avatták az első baptista templomot. A felavatást Mayer baptista pap végezte Budapestről, a ki — a hazai nyelvben járatlan lévén — német nyelven hirdette az ígét az új hit követőinek, a kiknek száma, a mint írják, Békésen már a 900 at is meghaladja. Az istentisztelet után megtartott nagy keresztelőkön is mintegy 40 új tag esett át s vétetett fel az új szekta hívei közé.

— A tiszántúli ref. tanári nyugdíjintézet még felosztható vagyonának felosztása és az osztalékok szétküldése fennakadt azon, hogy Nagy Elek nánási tanár főtiszti püspök úrhoz beadványt intézett, melyben azt kéri, hogy a felosztási tervzetben foglalt osztalékok utólványozását függeszse fel püspök úr s egyszersmind utasítsa a tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület elnökségét, hogy hívjon össze közgyűlést és ügyét terjeszse a közgyűlés elé. A felosztási tervzetben ugyanis, valamint a mult évben, úgy ez alkalommal sem lehetett Nagy Eleket részesedésre jogosított tagnak tekinteni a tanáregyesületi közgyűlés 1894. évi 11. sz. végzésénél fogva, mivel ezen végzésben megszabott feltételt, melynek határidejéül 1894. okt. 15-ike tűzetett ki, csak 1896. év április havában teljesítette. Értesülésünk szerint főtiszti püspök úr az ügyet a tanáregyesület központi bizottságához tette át véleményezés végett. A központi bizottságnak lesz feladata, hogy az ügy elintézésének olyan gyors megoldását találja ki, mely mellett az illető tanárok érdekei a késedelem miatt minél kevesebb hátrányt szenvedjenek.

— Ausztriában nemsokára új, katolikus egyetem létesül *Salzburgban*. A német és osztrák katolikusok nagy buzgósággal karolják fel az ügyet, mert nekik Ausztria még nem eléggé katolikus és ultramontán s Franciaország és Belgium példájából tudják, hogy a kath. nép- és középiskolák mellett mit köszönhet ez irány a kath. egyetemeknek. S ha Ausztriában felállítják a salzburgi kath. egyetemet: bizonyára nálunk is nemsokára követni fogják e példát. De nemcsak Ausztriában hanem Olaszországban is hasonló mozgalomról tenetünk említést, a mennyiben az olasz katolikusok milaói kongresszusa mondta e y katolikus egyetem felállításának szükségét, sőt erre nézve az előkészületek is azonnal megindultak. A nánási tanár, az új kath. tud. egyetem valószínűleg Milanóban fog megnyílni.

— Tóth Sámuel-alapra folytatólag adakoztak: A tiszáninneni egyházkerület pénztára 20 forint, a füzesgyarmati egyházból 4 forint, az öcsödi egyház 12 forint, a

vámos-piresi egyházból 6 forint, a tetétleni egyházból 3 forint, a nagy-szalontai egyházmegyéből 102 forint 20 kr., Farkas Antal dr. 5 forint, Szabó János esperes 50 forint, Doroghy Lajos esperes 142 forint, Szabó Károly esperes 45 forint 20 kr., Szőlősy Antal egyh. m. gondnok 5 forint, Sáfár J. atya 1 forint 50 kr., Balmaz-Ujváros 7 forint, a békési egyházból 25 forint, a fényes-litkei egyházból 1 forint 50 kr., a makói egyházból 7 forint, a körös-tarcsai egyház 10 forint, báró Podmaniczky Gézáné 20 forint, Vitéz Gyula tp. Baktáról 1 forint, a kótaji egyház 50 kr. Az eddig beküldött összeg 938 forint 97 kr. Kérjük a még kint levő ívek beküldését.

— Adományok. A *ref.-kovácsházai* ev. ref. egyház építkezési céljára ujabban a következő adományokat vettem: *Baltonyai* prot. egyház 2 forint. *Ács Sándor* Lipecháttról 5 forint. Egy Ref.-Kovácsházán tartott társas-mulatság tiszta jövedelméből 4 forint. A *makói* ev. ref. egyház tagjaitól (mint ez annak idején a helyi lapokban is nyugtázva lett) 144 forint 2 kr. Továbbá *M.-Berényben* a f. év elején általam személyesen eszközölt gyűjtés alkalmával adakoztak: *Illyés Endre* 1 forint, *Kolozsi Mihály*: 5 forint, *Kun József és Kolozsi Eszti* 3 forint, *özv. Nagy Lajosné* 2 forint, *Molnár Sándor* 1 forint, *Piltz Ádám* 2 forint, *ifj. Jeszenszky Károly* ev. lelkész 1 forint, a *II-ik ker. ev. egyház* 5 forint, *Hegedüs Mihály* 5 forint, *Pap Ferencz* 1 forint, *Balog Pál* 1 forint, *Józsa János* 50 kr., *Vig József* 50 kr., ev. ref. egyház perselypénze 1-ször 13 forint, 2-ször 1 forint. 55 kr. *M. Braun József* 1 forint, *Kolozsi Endre* 1 forint. *Gozmány József* 50 kr., *Mozinyi László* 1 forint, *Nymecz János* 50 kr., *Herzberger Dániel* 2 forint, *P. Balog András* 1 forint, ev. ref. egyház 1 forint, *Dús Béla* 2 forint, és végül a makói belvárosi ev. ref. elemi IV-ik osztály növendékeinek gyűjtése 1 forint 70 kr., — mely adományokért, egyházm. nevében mondott meleg köszönetemet, fogadják ezúton is a nemesszívű adakozók. Ref.-Kovácsháza, 1897. szept. 8. Nagy Károly ev. ref. lelkész.

— A beszédfigyafogatók (dadogók, hebegők, selypítő, racscsolók stb.) gyógykezelése céljából *Bodnár Lajos kisujszállasi ref. főgymn. tanár*, ki arra az állami képesítést megszerezte, tanfolyamot nyit, melyre azok, kik mérsékelt díj mellett segélyét igénybe venni ohajtják, nála jelentkezhetnek.

— Házi kincstár. *Luther M.* evangéliomai egyházi beszédei (Hauspostillen) *magyar* fordításban 130 nagy negyedrét ív, diszes aranynyomású kötésben, művészi képekkel illusztrálva, példányonként 12 forint, (lelkészeknek, tanítóknak, valamint több példány megrendelése esetén: 10 forint) *esetleg részletfizetésre* is megrendelhető a fordítónál *Zábrák Dénes* soproni ev. lelkésznel. Ugyanott kapható: „*Krisztus az én életem*“ egyházi beszédek. I. k. 3 forint; II. k. 2 forint 50 kr.

— Előfizetési díjjal hátralékban levő olvasóinkat tisztelettel felkérjük, hogy a hátralékot szíveskedjenek *mielőbb* beküldeni a kiadóhivatalhoz.

TARTALOM-JEGYZÉK: Elég volt a szó. Ferenczy Gyula. — Mit várok én a Szatmáron tartandó egyházkerületi értekezlettől? Joó István. — A belmissió kérdése a szatmári egyházi értekezleten. Csiky Lajos. — Tárca: Mutatvány. Bartha Mór. — Tanügy: A tiszántúli ev. ref. tanítóképző intézetről. Dr. B. B. — Közéletünk: Lelkeszi értekezlet. X. Y. — Ritoók Zsigmond beszéde. — A felső-zempléni ev. ref. egyházmegye közgyűlése. — Külföldi hírek.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:
Dr. BACZONI LAJOS.
Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.